DEFINIREA GRUPULUI PROTEJAT ÎN SENSUL CONVENȚIEI PRIVIND PREVENIREA ȘI REPRIMAREA CRIMEI DE GENOCID (Aspecte definitorii)

Radu FOLTEA

În termenii Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, genocidul se referă la oricare dintre actele *infra*, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau numai în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi: omorârea membrilor unui grup; atingerea gravă a integrității fizice sau mentale a membrilor unui grup;

supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială; măsuri care vizează scăderea natalității în sânul grupului; transferarea forțată a copiilor dintr-un grup într-altul (art. 2) [1].

În termenii prevederilor normative în vigoare (aici ne referim și la dispoziția art. 6 al Statutului Curții Penale Internaționale, 1998) sunt protejate doar grupurile identificate ca fiind ,,naționale", ,,etnice", ,,rasiale" sau ,,religioase". Această listă este una exhaustivă, creatorii Convenției privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid intenționat au restrâns limitele aplicării art. 2 al Convenției la protecția acestor patru grupuri pornind de la observațiile efectuate din care rezulta că în trecut anume aceste grupuri erau persecutate în repetate rânduri, precum și datorită faptului că au o componență omogenă, calitate de membru „involuntară" și perpetuitate. O caracteristică comună a tuturor grupurilor protejate este faptul că calitatea de membru al grupului fiind, de regulă, determinată de naștere și după natura sa este stabilă și permanentă.

E imposibil să fie realizată o distincție netă între grupuri, deoarece percepțiile sociale au un impact considerabil asupra componenței grupurilor. În așa mod, grupul asupra căruia este săvârșit atacul poate prezenta caracteristici a mai multor grupuri [2, p. 352].

Există două modalități de abordare a comunităților de oameni în calitate de grup național, etnic, rasial sau religios: în sens obiectiv și cel subiectiv.

În aspect subiectiv, grupul se prezintă ca o categorie incertă, vagă, presupunând că indivizii înșiși se identifică ca aparținând un grup anume, fie indivizii din afara grupului îi includ sau exclud din acesta. Conceptul general al grupului protejat nu include neapărat sentimentul apartenenței reciproce, precum și nici necesitatea ca grupul protejat să fie o minoritate într-un stat. Determinarea apartenenței la un grup se poate dovedi a fi mult mai complicată decât pare [3].

În aspect obiectiv, grupul se identifică prin obiceiuri comune, limbă, religie sau anumite trăsături fizice cum sunt: culoarea pielii, constituția corpului. De asemenea, este posibil de a examina trăsăturile grupului și din punct de vedere subiectiv, considerând din

procesele de formare a apartenenței sociale, cu alte cuvinte, autoperceperea grupului sau perceperea sa de către alții în calitate de grup național, etnic, rasial sau religios. În hotărârile tribunalelor internaționale sunt reflectate ambele abordări [2, p. 353].

În prima sa hotărâre privind crima de genocid, în cauza Akayesu, Tribunalul pentru Rwanda a ales abordarea obiectivă. În această hotărâre, Tribunalul a ajuns la concluzia că tutsi nu prezentau un grup în sensul definirii crimei de genocid. Potrivit textului hotărârii, tutsi şi hutu erau percepute de către populația Rwandei în calitate de diverse grupuri etnice, dar fundamentarea obiectivă a acestui fapt era dificilă. În special, tutsi şi hutu vorbesc aceeași limbă, au aceeași religie şi un patrimoniu cultural comun [4]. Prin urmare, diferențierea în „tutsi” şi „hutu” în cea mai mică măsură este rezultatul aplicării criteriilor obiective decât rezultatul procesului de formare a apartenenței sociale. Tribunalul a recunoscut importanța procesului de formare a apartenenței sociale, dar nu a considerat-o hotărâtoare întru formarea grupului. În final, Tribunalul a răspândit definiția genocidului asupra oricăror „grupuri stabile”, inclusiv celor care n-au fost direct determinate în definiție, acest rezultat urmează a fi considerat incompatibil cu principiul *nullum crimen sine lege*, care de asemenea se aplică în dreptul internațional [2, p. 353-354].

Adoptând hotărârea în cauza Kayushema şi Ruzindana [5], Tribunalul pentru Rwanda nu a abordat noțiunea de grup exclusiv în sens obiectiv, declarând că procesele de formare a apartenenței sociale sunt relevante scopurilor determinării concepției grupului etnic de rând cu caracteristicile obiective: „grup etnic este grupul ai cărui membri posedă aceeași limbă şi cultură; fie grupul care se autoidentifică; fie grupul care se identifică în așa mod de către alții, inclusiv subiecții crimelor (identificarea de către alții)”.

Tribunalul pentru fosta Iugoslavie a calificat grupul în calitate de construcție socială, prin urmare, trăsăturile sale urmează să fie determinate cu luarea în considerare a contextului socioistoric. Perceperea unei comunități de oameni în calitate de anumit grup are o importanță hotărâtoare, deoarece un astfel de grup nu poate fi definit din punct de vedere științific. Prin urmare, întru clasificarea grupuli în

calitate de grup etnic, naţional, rasial sau religios, cea mai mare importanţă o au caracteristicile pe care subiecţii crimelor îşi fundamentează percepţiile. Totodată, nu se permite atribuirea trăsăturilor caracteristicilor grupurilor respective în temeiul exclusiv al criteriilor subiective [2, p. 354].

Totodată, în teoria dreptului internaţional penal se constată că astăzi termenul „genocid" este interpretat restrictiv, creând astfel probleme în atragerea la răspundere internaţională penală pentru săvârşirea unei asemenea crime internaţionale. Astfel, aceasta n-a permis atragerea la răspundere internaţională penală a generalului A. Pinochet. Se consideră că asemenea abordare îngustă nu răspunde la noile provocări existente în societatea internaţională. În opinia unor autori, în lumea contemporană poate fi deja identificat ,,genocidul politic", când este persecutat un grup care promovează o anumită politică sau ideologie, asemenea cazuri pot fi observate în statele cu regim totalitar [6, p. 143].

Referinţe:

1. Convenţia pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid, adoptată şi deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite prin Rezoluţia 260A (III) din 09 decembrie 1948. Intrată în vigoare la 12 ianuarie 1951. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 707 din 10 septembrie 1991. Publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 6 din 30 octombrie 1991.
2. ВЕРЛЕ, Г. *Принципы международного уголовного права*. Одесса, Москва: Фенікс, ТрансЛит, 2011.
3. MATSUMOTO, S.D. Les éléments constitutifs et les difficultés d'imputation du crime de génocide dans la jurisprudence. Le génocide dans la jurisprudence nationale et internationale. In: *Colloque annuel du R.F.D.I.*, 2008.
4. Hotărârea Camerei de Apel a Tribunalului Penal Internaţional pentru Rwanda în cauza J.-P. Akayesu. [Accesat 10.09.2019]. Disponibil: https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-4/appeals-chamber-judgements/en/010601_0.pdf
5. Hotărârea Tribunalului Penal Internaţional pentru Rwanda în cauza C. Kayushema şi O. Ruzindana [Accesat 10.09.2019]. Disponibil: https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-95-1/trial-judgements/en/990521.pdf